

VIDIEK – MLÁDEŽ – PARTICIPÁCIA

*(SOCIÁLNA A OBČIANSKA PARTICIPÁCIA VIDIECKEJ MLÁDEŽE
V NITRIANSKOM SAMOSPRÁVNOM KRAJI)*

Danka Moravčíková
Martina Hanová
Pavol Barát
Renata Prokeinová

OBSAH

1 ZÁKLADNÉ KONCEPČNÉ VÝCHODISKÁ

2 O VÝSKUME

3 PARTICIPÁCIA OČAMI VIDIECKEJ MLÁDEŽE

3.1 Sféry, oblasti a formy participácie

3.2 Podmienky a predpoklady pre participáciu

3.3 Motivačné a demotivačné faktory

4 PARTICIPÁCIA VIDIECKEJ MLÁDEŽE Z POHLADU SAMOSPRÁV

4.1 Oblasti a formy práce s mládežou vo vidieckych obciach

4.2 Podmienky a predpoklady pre participáciu mládeže

5 ODPORÚČANIA PRE PODPORU VIDIECKEJ MLÁDEŽE

6 POUŽITÉ ZDROJE

1 ZÁKLADNÉ KONCEPČNÉ VÝCHODISKÁ

Participácia (t.j. spoluúčasť) mladých ľudí je podľa *Bielej knihy o mládeži* jednou z hlavných priorít európskej otvorenej metódy koordinácie. Členské štáty EÚ identifikovali v súvislosti s potrebou zvyšovania participácie mladých ľudí jej **dve základné oblasti: participáciu na komunitnom živote a participáciu v reprezentatívnej demokracii**. Participácia mládeže začína a formuje sa najprv v sídle, resp. v sídelnom spoločenstve, ktoré obklopuje mladé ženy a mužov. Postoj k životu na lokálnej úrovni podmieňuje ďalšiu aspiráciu mladej generácie zmeniť niečo vo svojom osobnom živote a zároveň snahu modifikovať tak niektoré aspekty života v príslušnej komunite. Preto participáciu na lokálnej úrovni nemožno považovať len za lokálny “záväzok” či príspevok, ale aj za povzbudenie k participácii na národnej, ako aj na globálnej úrovni, kde politiky a zmeny vyplývajú z rozmanitých aktivít či prostredí a premietajú sa do celosvetového rozvoja. Participácia mládeže je proces, prostredníctvom ktorého mladí ľudia ovplyvňujú, podieľajú sa na kontrole, resp. preberajú spoluzodpovednosť za jednotlivé rozhodnutia, plány a možnosti, ktoré ich obklopujú a ovplyvňujú. Podľa *Zákona o podpore práce s mládežou* (Z.z. č. 282/2008) “spoluúčasť mládeže je aktívne zapojenie mládeže v procese plánovania, rozhodovania a uskutočnenia podujatí a projektov v oblasti spoločenského a hospodárskeho života.”

Obvykle sa rozlišujú dve základné formy participácie. **Sociálna participácia** zodpovedá členstvu a aktivitám v spoločenských organizáciách, napr. priamo v škole, v športových kluboch, umeleckých krúžkoch, záujmových združeniach, alebo aj na pracovisku. **Politická participácia** zodpovedá aktivitám, ktoré ovplyvňujú lokálnu, regionálnu, štátnu a medzinárodnú politiku. Taktiež treba odlišovať priamu a nepriamu participáciu, pričom priama implikuje priamy kontakt s osobou či inštitúciou s rozhodovacími právomocami, nepriama znamená prezentovanie vlastného názoru napr. prostredníctvom mládežníckeho parlamentu. (Amendola 2005) “Participácii sa prisudzuje široký spoločenský, politický a občiansky rozmer. Najčastejšie sa pod ňou u nás rozumie účasť na spolkovom živote, členstvo v spoločenských organizáciách či účasť na voľbách, iní v nej zasa vidia organizovanie petícií či účasť na verejných stretnutiach. Participácia, ktorá umožňuje účasť verejnosti na rôznych úrovniach, vedie priamo i nepriamo k tomu, že sa rozhodovacie procesy stávajú transparentnejšími a efektívnejšími. Jednoducho povedané, občianska participácia umožňuje, aby ľudia do rozhodovania videli, rozumeli mu, podieľali sa na ňom, kontrolovali ho a tým sa priamo stali ‘spolumajiteľmi’ rozhodnutí, ktoré ovplyvňujú aj ich život.” (Pirošík 2005:13)

Problematikou participácie sa zaoberajú viacerí autori, najmä z radov sociológov a politológov. Podľa P. Gajdoša (2001, 2002) sa participácia realizuje v rôznych sférach, pričom sa obvykle rozlišuje **participácia na riadení a rozhodovaní** a **participácia na živote obce**. Jej zmyslom je okrem aktivizácie miestnych zdrojov (čo je dôležité predovšetkým v súvislosti s mládežou) aj posilňovanie lokálnej identity, budovanie komunity, vytváranie dobrej sociálnej klímy a fungujúcej sociálnej kontroly, ako aj zvyšovanie sídelnej atraktivity obce. K najvýznamnejším faktorom ovplyvňujúcim participáciu patria napr. prístup k informáciám, fungovanie lokálnej komunity, spokojnosť ľudí s podmienkami pre život, snaha o súlad medzi obecnými záujmami a záujmami rôznych subjektov pôsobiacich v obci, využívanie ľudského potenciálu a sociálna klíma v obci. Podľa spôsobu účasti a podieľania sa občanov možno vymedziť a rozlišovať **nepriame** a **priame formy občianskej participácie**. Nepriame formy sú rozmanité a členia sa na aktívne (občania sami vyjadrujú svoje názory), pasívne (občania sú vyzývaní vyjadriť svoje názory a postoje) a zastupiteľské (občania sa podieľajú na schvaľovacom procese – pri výbere najvhodnejšieho variantu riešenia). Priame formy sa uskutočňujú prostredníctvom účasti na projektovaní, ktoré sa v podmienkach vidieckych obcí realizuje predovšetkým v rámci POD (Program obnovy dediny) a PHSR (Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja).

Občianska participácia má mnoho funkcií pri rozvoji silného systému miestnej samosprávy, pretože práve prostredníctvom tohto spôsobu môžu ľudia pochopiť dôležitosť miestnych štruktúr, ako aj vnímať obavy a túžby komunity. Participácia je tak vlastná najvnútornejšiemu významu demokracie a dobrého vládnutia, pretože podporuje prúd informácií a zodpovednosť a dáva hlas tým, ktorí sú najpriamejšie ovplyvnení verejnou politikou. (Koryakov – Sisk 2003) “Učiť sa byť dobrým občanom značí nielen vedieť rozpoznať, či štát začína fungovať pod úrovňou našich občianskych možností, ale súčasne chcieť a aj vedieť ako prejavíť svoj názor a postoj v legálnych verejných formách (parlamentné voľby, petície, občianske zhromaždenia a hnutia) a dosiahnuť požadovanú sociálnu zmenu. Ak sa má proces prechodu dospelievajúceho do dospelosti zavŕšiť nestačí preto získať iba základné kvalifikácie vzbudzujúce nádej na úspešné pracovné uplatnenie (jazyky, zručnosť využívať informačné technológie, podnikateľský duch a sociálno-komunikačné schopnosti) ale aj znalosti o demokratickom občianstve, a schopnosti uplatňovať svoje občianske práva a povinnosti, t.j. tým, čo môžeme vymedziť ako **občianska gramotnosť**.” (Macháček 2008:101)

2 O VÝSKUME

Cieľom výskumu, ktorého výsledky prezentuje táto publikácia bolo charakterizovať participáciu vidieckej mládeže na rozhodovaní i na živote a rozvoji obcí v Nitrianskom samosprávnom kraji (ďalej NSK), zmapovať špecifiká, predpoklady a efekty participácie, ako aj príčiny jej predpokladanej nedostatočnosti.

Zisťovali sme účasť a podieľanie sa mladých na rozhodovaní a riadení a všeobecne na živote obce (predovšetkým podieľanie sa na zlepšovaní sídelných podmienok a životného prostredia, spolkový život a zapojenie sa do susedskej výpomoci). Predpoklady participácie sme popísali z pohľadu vidieckej mládeže, ako i z pohľadu predstaviteľov lokálnych samospráv. Pre potreby analýzy sme predpoklady rozdelili do troch okruhov: materiálne predpoklady, organizačné predpoklady a ľudské zdroje. Okrem toho sme sa snažili v otázkach položených respondentom zachytiť i motivačné, resp. demotivačné faktory a tiež názory na možnosti zlepšenia predpokladov a podmienok pre participáciu mladých ľudí vo vidieckych obciach.

Tento výskumný projekt predstavoval regionálny kvantitatívny prieskum, v ktorom boli použité metódy štandardizovaného rozhovoru, dotazníka a obsahovej analýzy dokumentov. Rozhovory sa uskutočnili s predstaviteľmi kategórie mládež vo veku 15–30 rokov s trvalým bydliskom vo vidieckych obciach NSK, pričom respondenti zastupovali tri päťročné vekové skupiny: 15-19 rokov (32% respondentov), 20-24 rokov (37% respondentov) a 25-30 rokov (31% respondentov). Zber dát v teréne sa uskutočnil v 29 vidieckych obciach všetkých okresov NSK, ktoré vzhľadom k sídelnej štruktúre NSK reprezentovali dve agregované veľkostné kategórie: s počtom obyvateľov do 2000 a s počtom 2000-5000 obyvateľov. V obciach do 2000 obyvateľov bolo oslovených 44% a vo väčších obciach 56% respondentov. Na otázky z dotazníka odpovedalo 625 respondentov, z ktorých polovica bola reprezentovaná študentmi, 34% zamestnancami, 5% živnostníkmi a 11% nezamestnanými. Pohlavná štruktúra respondentov bola vyvážená, tvorilo ju 50% mužov a 50% žien.

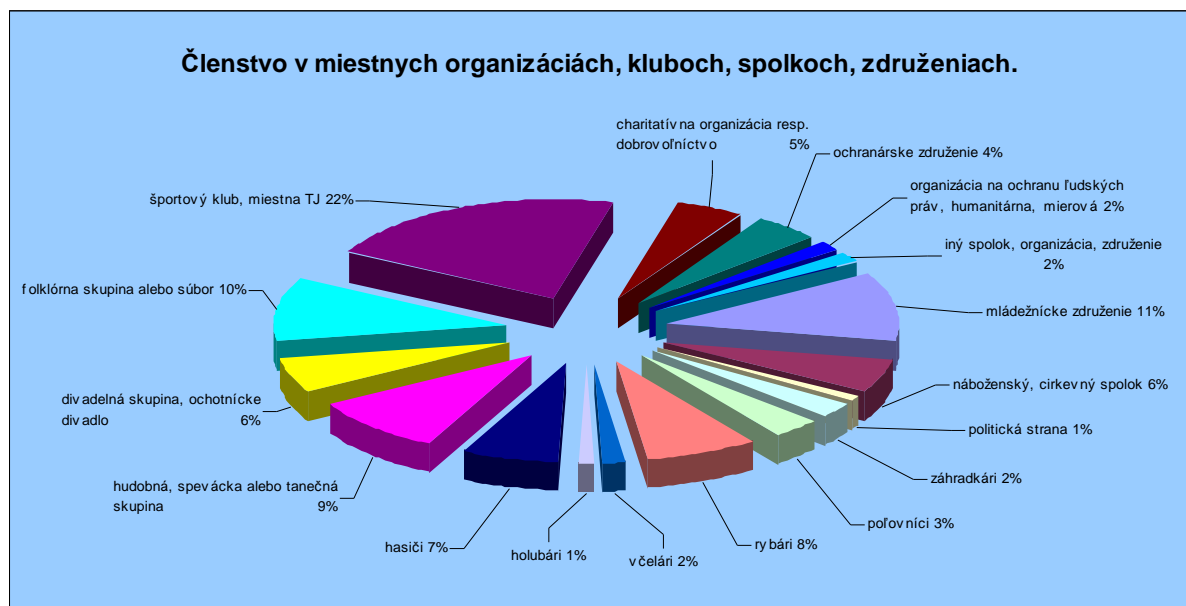
Na obecné úrady do všetkých obcí, kde sa realizovali rozhovory s mladými ľuďmi sme poslali dotazníky, ktoré boli zamerané na oblasť práce s mládežou na úrovni miestnych samospráv. Získali sme údaje a informácie z 21 obcí, čo predstavuje 72,4% návratnosť dotazníkového šetrenia..

3 PARTICIPÁCIA OČAMI VIDIECKEJ MLÁDEŽE

3.1 Sféry, oblasti a formy participácie vidieckej mládeže

Na slovenskom vidieku sa začali už koncom 19. storočia zakladať tradičné vidiecke spolky (napríklad hasičov, ochotnícke divadlá, zoskupenia vyznávačov telesnej kultúry a turistiky, chovateľov, rybárov, včelárov a pod.). Vznikali na princípe rovnakých záujmov niektorých členov vidieckej komunity a prekonávala sa tak uzavretosť lokálnych spoločenstiev. Zmenu prinieslo povojnové obdobie, kedy niektoré z týchto tradičných zoskupení zanikli, iné pretrvali v trochu pozmenenej podobe a objavili sa nové zväzy a združenia, ktoré mali už aj politický charakter. Po roku 1989 nastala vhodná situácia na obnovu takýchto inštitúcií a organizácií, ktoré sú vlastne nositeľmi miestnych aktivít. Obnovila sa činnosť niektorých, ktoré sú obvykle zaradované k tradičným, vznikajú nové, ktorých orientáciu si vyžiadala spoločenská situácia (napr. ekologické a ochranárske zoskupenia), pretrvávajú kolektívy zamerané na kultúrne činnosti. Napriek množstvu problémov (financie, nezáujem o obecný život, starnutie štruktúry a pod.) existujú a pre moderné vidiecke prostredie by práve ony mali byť priestorom poskytujúcim šancu presadzovať záujmy a potreby mladých ľudí, ako aj informovať spoločnosť o sebe a vnútornom dianí vo vidieckych komunitách.

Obr.1

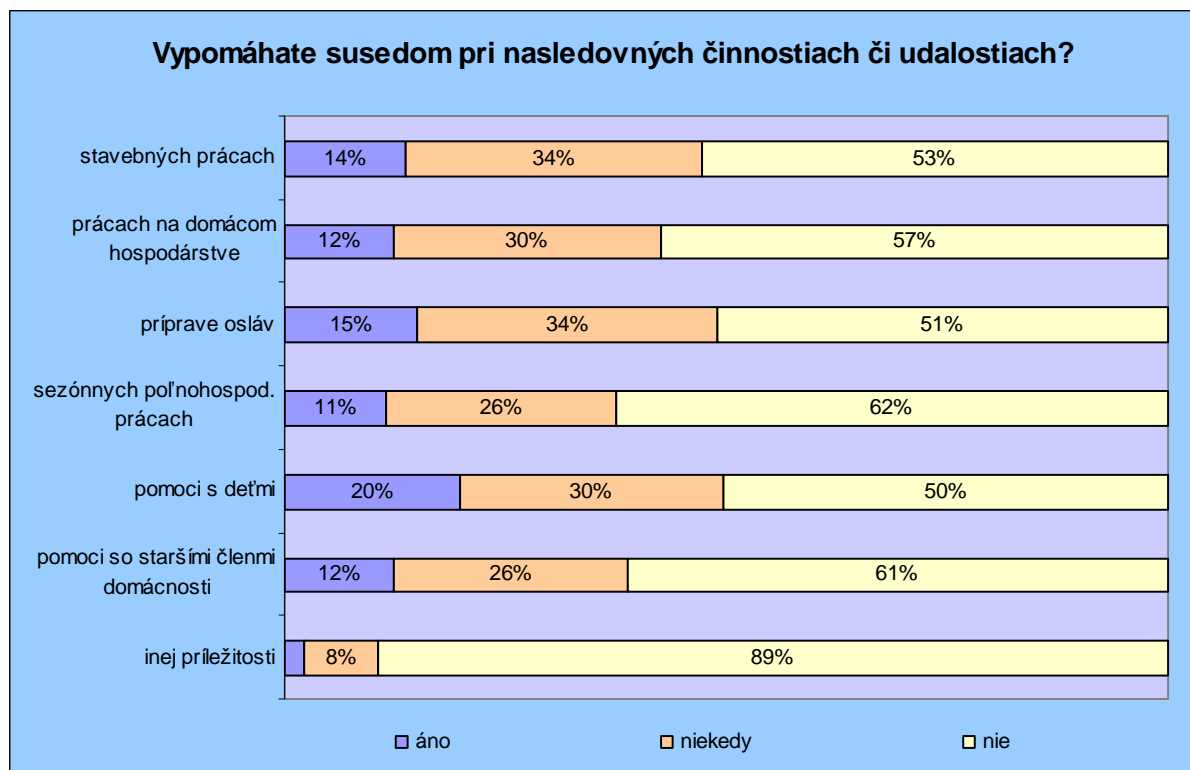

Až 70% nami oslovených mladých ľudí bolo členmi rôznych miestnych spolkov, združení, klubov či organizácií. V jednom z takýchto zoskupení pôsobilo 39% respondentov, ostatní

však uvádzali členstvo vo viacerých zoskupeniach. Výrazne prevládalo členstvo v tradičných typoch vidieckych spolkov, ktoré zastrešujú využitie voľného času mladých ľudí a umožňujú stretávanie sa a komunikáciu s rovesníkmi z iných vidieckych obcí. Oveľa menšia bola miera účasti v takých zoskupeniach, ktoré sú ideologicky, politicky a ekologicky orientované.

Za hlavné sociálne inštitúcie vo vidieckej obci sa obvykle považujú susedstvo, príbuzenstvo a priateľstvo. **Susedstvo** predstavuje súhrn vzťahov a prejavov medzi obyvateľmi určitého sídla. Je formované pod vplyvom sociálneho zloženia, štruktúry rodín, etnickej, demografickej a náboženskej štruktúry obyvateľov a ich mobility, ako aj pod vplyvom možností dopravy a komunikácie, či vybavenosti vidieckej obce. Jeho základnými funkciami sú ochrannoprávna, komunikačná, kultúrno-zábavná a sociálno-kontrolná funkcia. Charakter susedských vzťahov je daný mierou záväznosti väzby medzi jednotlivcami, ktorá sa v lokálnom spoločenstve môže pohybovať od formálnej úrovne až po úroveň príbuzenských vzťahov. Pokiaľ sa jedná nielen o formálne priestorové, ale o spoločensky aktívne susedstvo, predpokladajú sa okrem územnej blízkosti obydľí, resp. iných nemovitostí (napr. záhrad, polí, viníc) aj spoločné aktivity a vzájomná pomoc v dennom živote.

Obr.2

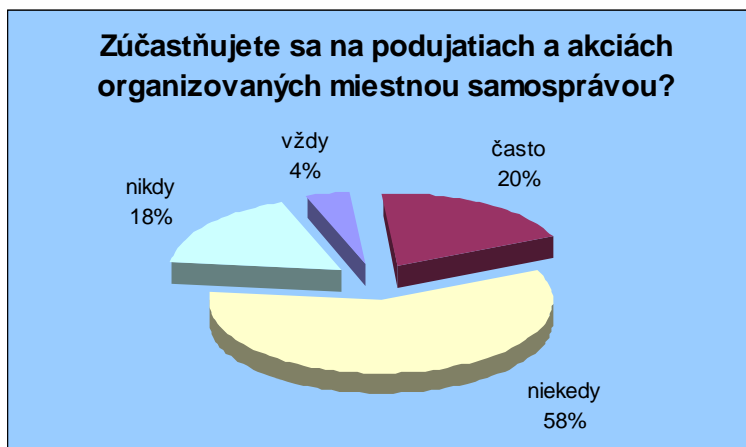

Mladí ľudia sa tiež angažovali v rôznych sférach susedskej výpomoci, ktorými sú najmä pomoc s deťmi, príprava osláv a stavebné práce. V rámci týchto oblastí sa aktivizovala

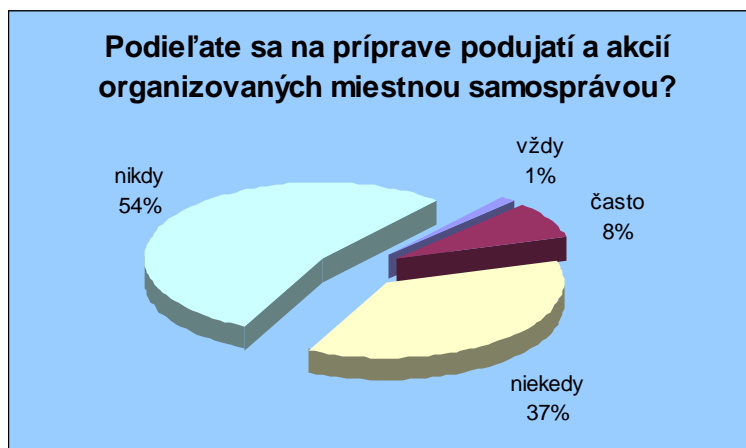
približne polovica našich respondentov. O niečo menší podiel respondentov (32-38%) participoval pri pomoci so staršími členmi vidieckych domácností a pri prácach na domácom hospodárstve, resp. pri sezónnych poľnohospodárskych prácach.

Základným prvkom a zároveň najnižším článkom verejnej správy a miestnej samosprávy je **obec**. Mala by pôsobiť ako decentralizačný prvok v podobe samostatnej administratívnej jednotky, u ktorej dominuje politická funkcia nad ekonomickou. Jej hlavnými sociálnymi aktivitami je spravovať, riadiť a kontrolovať, jej hlavným cieľom je zaistiť a obnovovať súdržnosť a rovnováhu vidieckeho spoločenstva. V obecnej samospráve sa kumuluje politicko-občiansky a spoločensko-kultúrny život lokálnej komunity v zmysle prepojenia na väčší sociálny útvar, t.j. spoločnosť.

Obr.3

Obr.4

Účasť vidieckej mládeže na podujatiach a akciách organizovaných miestnou samosprávou mala však podľa našich zistení skôr pasívny charakter. Vždy a často sa týchto podujatí zúčastňovalo 24% respondentov, na príprave však spolupracovalo iba 9% opýtaných. Až trojnásobne vyšší bol podiel mladých ľudí, ktorí sa na uvedených aktivitách nikdy nepodieľali

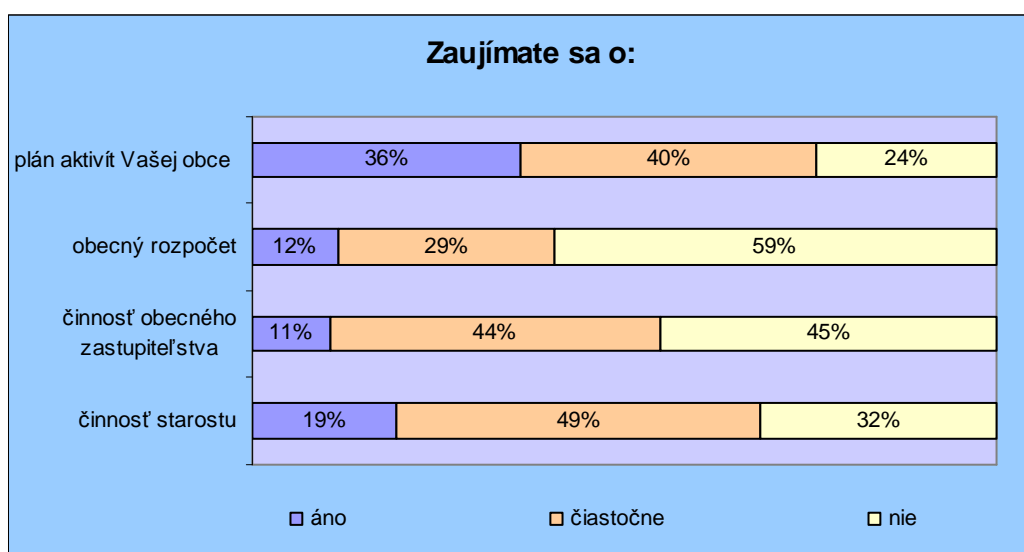
(54%) voči tým, ktorí sa na nich nikdy ani nezúčastňovali či nezúčastňujú (18%). Na riešení problémov v obci sa aktívne podieľalo len 8% respondentov. Ešte pasívnejšia situácia bola charakteristická v súvislosti so skúsenosťami mládeže s členstvom v obecných komisiách, občianskych združeniach a občianskych iniciatívach, ktoré uviedlo len 1-5% respondentov. Práve toto sú oblasti, v rámci ktorých by sa mladí ľudia mohli “priučiť” modernému občianstvu, otázkou však je, či priestor nedostávajú alebo dostatočne nevyužívajú.

3.2 Podmienky a predpoklady pre participáciu

Vidiecka komunita sa vo všeobecnosti vyznačuje v porovnaní s mestským prostredím oveľa vyššou mierou dlhodobějších neformálnych sociálnych prepojení, čo znamená zároveň menšiu sociálnu anonymitu jej členov. Tento fakt sa preukázal napr. pri otázkach zisťujúcich, či mladí respondenti poznajú svojich zástupcov v lokálnej samospráve. Osobnosť starostu je obvykle výraznou autoritou a v prostredí skúmaných vidieckych obcí ho poznalo 99% oslovených. Všetkých poslancov obecného zastupiteľstva poznalo 13% a niekoľkých 67% respondentov. Naopak, 9% opýtaných uviedlo, že pozná iba jedného miestneho poslanca a 11% nepoznalo žiadneho.

Záujem mladých ľudí sa sústreďoval predovšetkým na aktivity obce, o ktoré sa zaujímali približne tri štvrtiny respondentov. O činnosť starostu sa zaujímalo 68% opýtaných, avšak väčšina len čiastočne, čo platilo aj pri záujme o činnosť miestnych poslancov. Najnižší záujem prejavili respondenti o obecný rozpočet (41%).

Obr.5

Približne rovnaký podiel opýtaných vnímalo podmienky pre organizovanie a realizáciu mládežníckych aktivít v obciach ako postačujúce (31%), resp. nepostačujúce (28%) a podobne to bolo tiež pri kvantitatívnom porovnaní tých, čo ich označili ako veľmi dobré a dobré (21%) s tými, čo ich nevedia posúdiť (20%). Bude preto potrebné ďalej analyzovať, ktoré faktory sú v pozadí týchto postojov. Napriek nízkemu deklarovanému záujmu o obecný rozpočet najväčší podiel respondentov (39%) označil finančné a materiálne zázemie pre aktivity mládeže ako nepostačujúce. Vysoký bol však aj podiel tých, ktorí sa k nemu nevedeli vyjadriť (26%).

Obr.6

Obr.7

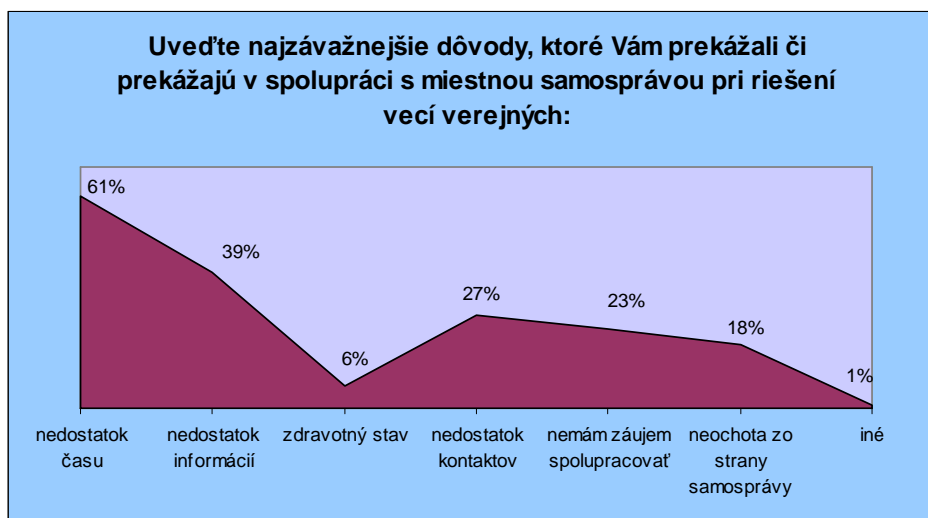
Mladí respondenti ohodnotili komunikáciu s reprezentantmi lokálnej samosprávy prevažne ako postačujúcu až veľmi dobrú (spolu 61%), čo však stále „pokrivkáva“ v porovnaní s hodnotením neformálnej komunikácie, ktorú za takúto považovalo až 94-96% oslovených. Podobne hodnotili mladí všeobecný spoločenský rozhľad miestnych poslancov i starostu, ako aj ich civilizačnú gramotnosť (t.j. schopnosť využívať moderné technické prostriedky). Ako postačujúce až veľmi dobré ich označilo 62 a 67% respondentov, z čoho sa

dá nepriamo usudzovať, že mladí ľudia do istej miery rešpektujú verejné authority na lokálnej úrovni, čo pri zintenzívnení komunikácie a spolupráce z oboch strán umožňuje predpokladať kvalitný rozvojový ľudský potenciál.

3.3 Motivačné a demotivačné faktory

Mladí ľudia označili za motivačné faktory pre spoluúčasť na riešení vecí verejných najmä všeobecnejšie formulované humanistické ideály – napr. snahu pomôcť ľuďom a verejnosti (42%), snahu zlepšiť podmienky detí a rodín (30%) a pod. To na jednej strane síce možno chápať pozitívne, na strane druhej však za nimi (v porovnaní s ostatnými predloženými alternatívami) treba vidieť aj istú neschopnosť premyslenej a konkrétnejšej motivácie. Za občiansku povinnosť považovalo participáciu iba 17% opýtaných, 21% nechcelo byť ľahostajných, estetické a ekologické pohnútky označilo zhodne 21% respondentov, osobný prospech uviedlo 17% respondentov a štvrtina oslovených sa k motivácii nevedela vyjadriť.

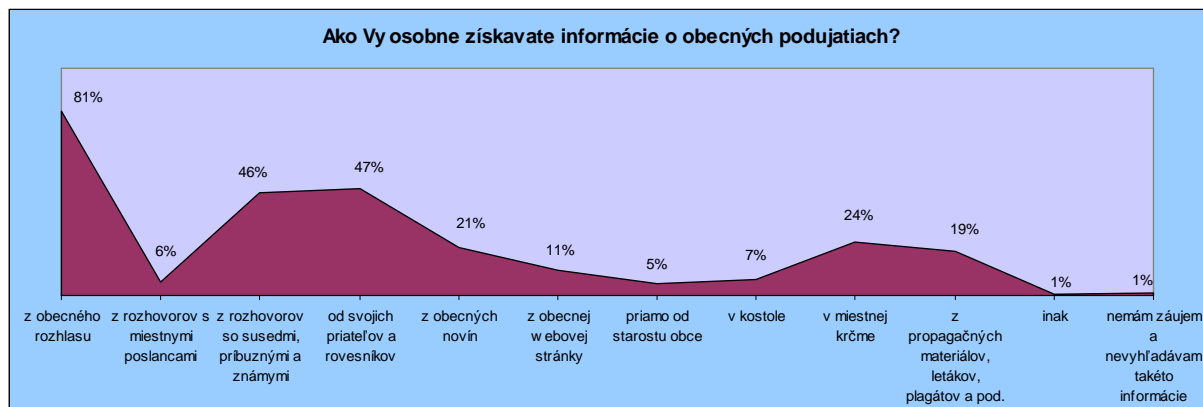
Obr.8

Najpodstatnejším dôvodom neúčasti na občianskom a komunitnom živote bol nedostatok času (61%), čo súvisí jednak s celkovo vyššou mobilitou mladých vidiečanov, jednak s ich každodennými aktivitami mimo obce, ktoré sú podmienené buď návštevou školy alebo výkonom práce mimo miesta trvalého bydliska. Nedostatočná informovanosť, ktorú uviedlo 39% respondentov bola druhým najčastejším dôvodom, pre ktorý mladí ľudia nespocovali s miestnou samosprávou pri riešení vecí verejných. Získavanie informácií

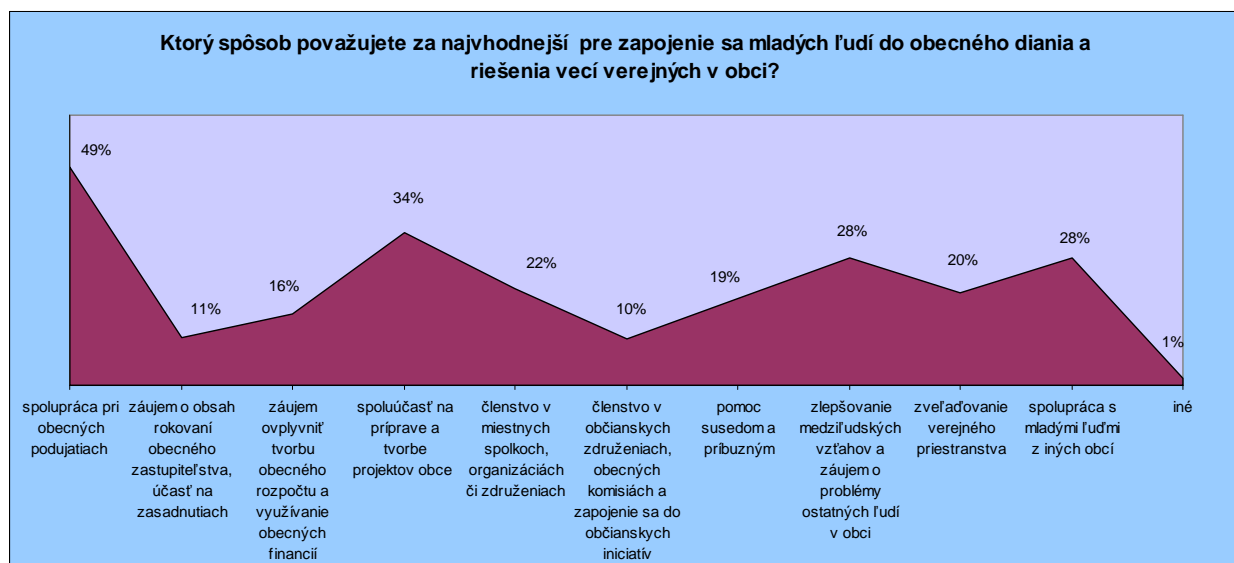
zároveň poukázalo na prevahu neformálnych a pasívnejších spôsobov. Vzhľadom k tomu, že významný podiel respondentov uviedol priateľov a známych (t.j. predovšetkým rovesníkov) ako hlavný zdroj informácií, veľmi dôležitú úlohu pri aktivizácii mládeže teda môže zohrať práve členstvo zástupcov mládeže v inštitúciách a orgánoch obecnej samosprávy. Aj tieto fakty poukazujú na potrebu posilnenia “lokálnej ukotvenosti” mladej generácie vo vidieckom prostredí.

Obr.9

Pri zisťovaní názorov na spôsoby, ktorými by sa podľa mladých mohla zintenzívniť participácia vidieckej mládeže na živote obce a ich angažovanosť v obecnom dianí, mladí ľudia najčastejšie uvádzali zlepšenie spolupráce, zapojenie mladých do prípravy obecných projektov, všeobecne zlepšenie medziľudských vzťahov v obci a posilnenie rovesníckej spolupráce s inými obcami.

Obr.10

4 PARTICIPÁCIA VIDIECKEJ MLÁDEŽE Z POHLĀDU SAMOSPRÁV

4.1 Oblasti a formy práce s mládežou vo vidieckych obciach

V sledovaných obciach v OZ celkom pôsobí 191 volených zástupcov. Jednoznačne dominovali zástupcovia mužského pohlavia, ktorí mali až 78% zastúpenie.

Len v štyroch obciach mali medzi zvolenými zástupcami predstaviteľov mládeže, t.j. osoby do 30 rokov. Aj medzi zvolenými zástupcami mládeže dominovali predstavitelia mužského pohlavia, z piatich zástupcov bola len jedna žena.

Mladí ľudia málo využívajú túto formu participácie na presadzovanie svojich záujmov a potrieb. V jednej z obcí medzi ďalšími námetmi a informáciami k tejto téme uviedli: *„Všetky aktivity sú realizované cez schvaľovací proces OZ, ktoré je prestárle a politicky príliš „angažované“, než aby sa zaujímalo o potreby mladých ľudí v obci. Mladí ľudia sami musia začať vyvíjať aktivitu smerom k obci, na vedenie obce, OZ, nebát sa angažovať sa, zaujímať sa o prácu poslancov, prichádzať s nápadmi, podnetmi a pod. Pokiaľ sa tento „začarovaný kruh“ vzájomného nezájmu, predpojatosti nepretrhne – situácia sa nezmení. Mladí ľudia by sa mali bezpodmienečne prebudiť a aktívne sa zúčastňovať volieb, hľadať medzi sebou schopných a vhodných jednotlivcov, ktorí by boli schopní presadiť ich záujmy, nápady a požiadavky.“*

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja (PHSR) bol v sledovaných obciach vnímaný už ako samozrejmosť. Iba v troch skúmaných obciach nemali tento dokument vypracovaný. Z toho jedna obec na túto otázku nereflektovala a overením obecnej web-stránky nebolo možné dodatočne získať informácie, pretože web-stránka bola len v štádiu prípravy. Viac ako 50% odpovedajúcich obcí na otázku, či bola mládež začlenená do procesu tvorby PHSR odpovedalo kladne, v troch prípadoch sa vyskytla záporná odpoveď a až v siedmich nebola zaznamenaná žiadna reakcia.

V obciach, kde bola mládež zapojená do procesu tvorby PHSR najčastejšie využili k predneseniu ich návrhov a pripomienok dotazník a verejné zhromaždenia.

Koncepciu práce s mládežou nemá vypracovanú ani jedna zo sledovaných obcí. Iné koncepčné materiály, kde je mládež zahrnutá v rámci plánovaných aktivít obce uviedli len tri obce. Iba v dvoch prípadoch bola mládež (ako respondenti) začlenená do ich tvorby.

Komisie pre prácu s mládežou majú len v šiestich obciach. V jednej obci sa problematikou mládeže zaoberá volená zástupkyňa samosprávy a v ďalších štyroch poverený pracovník/čka OÚ.

Celkom v jedenástich obciach majú ľudí, ktorí majú v referáte prácu s mládežou. Medzi osobami poverenými zaoberať sa problematikou mládeže dominujú ženy (13:7) a osoby staršie ako 40 rokov. Práve vekový priemer členov komisií pre prácu s mládežou, resp. osôb poverených prácou s mládežou (44 rokov) je zvláštnosťou. V jednej obci, kde je komisia tvorená piatimi členmi je vekový priemer až 51,6 roka. Z dvadsiatich osôb, ktorých obce uvádzajú ako členov komisií pre prácu s mládežou, resp. ako osoby poverené zaoberať sa otázkami mládeže, iba jeden je podľa veku členom skúmanej kategórie a traja sa k hranici 30 síce rokov približujú, ale už ju prekročili.

Iba v troch obciach pôsobí mládežnícky parlament pri ZŠ. Pozitívne však spoluprácu s mládežníckym parlamentom hodnotia len v jednej obci. Práca mládežníckeho parlamentu pri ZŠ môže pozitívne ovplyvňovať vzťahy medzi orgánmi obecnej samosprávy a (školo)popovinnou mládežou v obci. Ako príklad možno uviesť spoluprácu medzi predstaviteľmi obce a mládeže v jednej z obcí, kde využívajú rôzne formy spolupráce. Sú to pravidelné osobné stretnutia so zástupcami obecného zastupiteľstva, ale aj prizývanie na rokovania k špecifickým problémom týkajúcich sa mládeže. Osobné stretnutia ako účinnú formu spolupráce vyzdvihujú aj pri iných formách a pripisujú im najväčší význam. Spoluprácu s mládežníckym parlamentom v tejto obci hodnotia ako výbornú, spoluprácu so zástupcami mládežníckych spolkov a vôbec s mládežou ako dobrú. Okrem tejto obce kladne odpovedali ešte dve ďalšie obce. V týchto obciach je však vzájomná spolupráca obce a parlamentu, ale aj obce a zástupcov mládežníckych spolkov/organizácií a vôbec s mladými ľuďmi hodnotená ako slabá, resp. ako žiadna. Zvláštnosťou je tiež zistenie, že i frekvenciu zapájania sa mladých ľudí do ovplyvňovania vecí verejných nie je hodnotená pozitívne, nakoľko podľa zástupcov obce nie je čo hodnotiť.

4.2 Podmienky a predpoklady pre participáciu vo vidieckych obciach

Obecná samospráva nestojí bokom a v rámci svojich možností poskytuje podporu (finančnú, poskytnutie priestorov, je nápomocná pri propagácii príprave a realizácii) všetkým podujatiam na území obce, teda aj podujatiam organizovanými mládežou.

Tab.1: Podpora mládeže vo vidieckych obciach

	Spôsoby podpory mládeže				Priamy systém podpory	
	financie	priestory	propagácia	spolupráca	áno	nie
Počet obcí	18	18	16	15	9	11

Zo získaných informácií väčšinou ťažko identifikovať len podporu podujatí mladých. Pravdepodobne život v obciach, najmä v obciach s malým počtom obyvateľov nie je až natoľko diferencovaný aby bolo možno identifikovať výlučne akcie mládeže. Tie aktivity, ktoré sa na území obce uskutočňujú a obcou sú aj podporované, väčšinou vytvárajú priestor aj pre participáciu mladých ľudí. Napokon aj z finančného hľadiska trieštenie už aj tak skromných prostriedkov obce na pokrytie aktivít mládeže a ostatných aktivít obce by bolo pravdepodobne neefektívne. Obecnou samosprávou podporované aktivity/podujatia patria predovšetkým k akciám kultúrno-spoločenským, resp. športovým. Na otázku, či existuje v obci priamy systém podpory mládežníckych aktivít a projektov sme získali skoro vyrovnaný výsledok, avšak osoby, ktoré dotazník vyplňovali s najväčšou pravdepodobnosťou otázku pochopili inak. Tam kde uvádzali, že neexistuje priamy systém podpory v porovnaní s odpoveďami na spôsoby podpory aktivít mládeže vidíme istý nesúlad. Odpoveď je, že nie je priamy systém podpory a pritom obecná samospráva využíva rozmanité spôsoby podpory mládeže.

Vyhodnotenie vyjadrení predstaviteľov obecných samospráv na adresu spolupráce so zástupcami mládežníckych spolkov/organizácií, s mládežou v obci vôbec nám umožňuje konštatovať, že vo väčšine prípadov je táto spolupráca priemerná, resp. dobrá. Len v jednej obci je spolupráca obce a mládeže hodnotená ako výborná. Ako slabú hodnotia úroveň spolupráce obce s predstaviteľmi mládežníckych spolkov/organizácií v jednej obci, odpoveď žiadna spolupráca obce s predstaviteľmi mládežníckych spolkov/organizácií sa vyskytla v troch prípadoch.

Je zvláštnosťou, že odpovede na otázku: „Ako často sa mládež vo Vašej obci zapája do ovplyvňovania vecí verejných?“ nie sú v zhode s posúdením úrovne spolupráce s mladými ľuďmi v obci. Tento nesúlad je špecifický aj v tom, že ako najčastejšie spôsoby zapájania sa mladých ľudí do ovplyvňovania vecí verejných sa uvádza účasť na príprave a realizácii rôznych kultúrnych, spoločenských a športových podujatí. Sú to aj tie aktivity mladých ľudí, ktoré dostávajú zo strany obce všestrannú podporu. Iba v jednej obci sa mládež často zapája do ovplyvňovania diania. V ostatných obciach je frekvencia zapájania sa mladých ľudí do ovplyvňovania diania v obci iba sporadická.

Ďalšie otázky zisťovali úroveň a spôsoby získavania informácií o činnosti mládežníckych spolkov v obci, ako aj spôsoby získavania informácií o potrebách mládeže v obci. Najčastejším spôsobom získavania informácií sú osobné kontakty a od členov/členiek mládežníckych spolkov/organizácií/združení (Tab.2). Komisia pre prácu s mládežou je tiež jedným zo spôsobov získavania informácií, nepatri však medzi tie, ktoré by sa často

využívali. Táto skutočnosť sa dá vysvetliť tým, že komisia pre prácu s mládežou ako inštitúcia umožňujúca prenášať požiadavky a potreby mládeže na orgány obecnej samosprávy pracuje iba v šiestich obciach, z toho v štyroch úspešne, ako bolo vyššie už konštatované.

Tab.2: Zdroje získavania informácií o potrebách mládeže

Zdroje	Vôbec	Menej ako raz za rok	Raz za rok	Raz za polroka	Častejšie ako raz za polrok
Z propagačných materiálov	4	2	0	4	2
Z informácií v médiách	4	2	0	2	3
Prostredníctvom osobných kontaktov	2	0	1	2	9
Od komisie pre prácu s mládežou	4	0	1	0	4
Od členov/členiek mládežníckych spolkov/organizácií/združení	1	1	2	1	8
Iné, uveďte:	internet realizované podujatia				X X

Takmer polovica obcí využíva pri získavaní informácií kombináciu rôznych zdrojov. V dvoch obciach využívajú všetkých päť prameňov, v ďalších dvoch zas kombináciu štyroch zdrojov. Najčastejšie sa vyskytuje kombinácia troch zdrojov, ktorú uviedlo šesť obcí. V jednej zo sledovaných obcí uviedli, že nevyužívajú žiaden z uvedených zdrojov k získaniu informácií a v ďalších troch obciach neoznačili ani jeden z uvedených zdrojov.

Tab.3: Spôsoby získavania informácií o potrebách mládeže

Spôsoby	Počet obcí
Realizáciou vlastných prieskumov/ankiet	5
Prostredníctvom sprostredkovaných informácií od mládežníckych spolkov/inštitúcií/organizácií/združení	11
Prostredníctvom mládežníckeho parlamentu	1
Prostredníctvom komunikácie iniciovanej zo strany mládeže	12
Prostredníctvom celoslovenských a regionálnych výskumov realizovaných externými inštitúciami	0
Prostredníctvom monitoringu mládežníckych spolkov/organizácií/inštitúcií/združení	0
Iné, uveďte:	2
<ul style="list-style-type: none"> • nezískavame informácie • prostredníctvom interpelácie poslancov OZ, počas spoločných stretnutí s mládežou a diskusných príspevkov mladých občanov 	

Z údajov získaných dotazníkovým výskumom OÚ tiež vyplýva, že celoslovenským a regionálnym výskumom a monitoringu pri získavaní informácií o potrebách mládeže reprezentanti obecnej samosprávy neprípisujú žiaden význam. Najviac sa im osvedčuje komunikácia iniciovaná samotnou mládežou, informácie sprostredkované mládežníckymi spolkami/organizáciami/združeniami a realizácia vlastných prieskumov. Aj tieto výsledky poukázali na potrebu kombinácie viacerých spôsobov, na potrebu osobnej komunikácie a hlavne na iniciatívu zo strany samotnej mládeže, ktorá je predstaviteľmi obecných samospráv väčšinou ústretovo prijímaná.

Spolupráca obcí s VÚC v oblasti mládežníckej politiky bola hodnotená skôr negatívne ako pozitívne. Iba v dvoch prípadoch bola táto oblasť spolupráce považovaná za dobrú, v ďalších štyroch bola vyhodnotená ako priemerná a potom už len ako slabá, resp. žiadna.

5 ODPORÚČANIA PRE PODPORU VIDIECKEJ MLÁDEŽE¹

Uvedené odporúčania boli premietnuté do návrhu **Akčného plánu politiky mládeže na roky 2010 - 2011**, ktorý vyplýva z Kľúčových oblastí a akčných plánov štátnej politiky vo vzťahu k deťom a mládeži v SR na roky 2008 – 2013 a ktorý bol schválený na rokovaní vlády SR v marci 2010:

Účasť mládeže na spoločenskom a politickom živote – participácii

- Na úrovni lokálnej samosprávy zabezpečiť pravidelné stretnutia so zástupcami mládeže, zabezpečiť kontinuálne monitorovanie ich potrieb a požiadaviek.
- Pripraviť koncepciu práce s mládežou na lokálnej úrovni, vyčleniť a zabezpečiť priestor pre realizáciu aktivít mládeže vo vidieckych obciach a spolupracovať pri ich organizovaní (lokálna samospráva).
- Pravidelne zaraďovať zástupcov mládeže do obecných komisií a prizývať ich k príprave a tvorbe návrhov rozvojových projektov, resp. k ich realizácii.
- Hľadať spôsoby zabezpečenia účasti reprezentantov vidieckej mládeže v rôznych vzdelávacích projektoch a programoch zameraných na podporu participácie mládeže a vychovávať tak postupne mladých miestnych lídrov.

¹ Kategorizácia odporúčaní zodpovedá tematickej štruktúre *Akčného plánu politiky mládeže* v SR

Vzdelávanie a voľný čas detí a mládeže

- Vytvoriť väčší priestor a lepšie podmienky pre neformálne vzdelávanie vidieckej mládeže v mieste bývania a zabezpečiť systematickú podporu subjektom, ktoré sa venujú deťom a mládeži priamo v obciach.
- Lokálna samospráva by mala iniciovať a následne aj spoluorganizovať rôzne mládežnícke podujatia a komunikovať so zástupcami mládežníckych organizácií (regionálnych, celoštátnych) v prípade ponuky na spoluprácu.

Zamestnanosť

V spolupráci s regionálnou samosprávou a štátom vytvoriť nad rámec existujúcej legislatívy lokálne mechanizmy podporujúce podnikanie mladých na vidieku – v poľnohospodárskych i nepoľnohospodárskych odvetviach (mikro, malé a stredné podnikanie).

Informácie a komunikačné technológie

Vytvárať, resp. rozširovať možnosti prístupu vidieckej mládeže k informáciám a informačným službám, zapojiť vidiecku mládež do projektovania modelov e-governmentu a umožniť im prístup k existujúcim pozitívnym príkladom.

Mobilita

Zabezpečiť pravidelnú účasť zástupcov vidieckej mládeže v mobilitných programoch a na školeniach pre animátorov mládežníckych aktivít.

Životné prostredie

Podporovať na úrovni základných škôl a v rámci obecných podujatí aktivity zamerané na zvýšenie ekologického vedomia a na zlepšenie ekologického správania mladých ľudí na vidieku (v medzigeneračnom prepojení).

Kultúra

Podporiť možnosti pre rozvoj talentovaných vidieckych detí na lokálnej úrovni a umožniť účasť detí a mládeže na kultúrnom živote a podujatiach na úrovni samosprávneho kraja.

Zdravie a zdravý životný štýl

Zabezpečiť účasť vidieckych detí a mládeže v programoch a projektoch zameraných proti negatívnym spoločenským javom, ktoré môžu ohroziť ich socializáciu.

6 POUŽITÁ LITERATÚRA

1. AMENDOLA, E. (2005): Models of youth political participation - Background document, *Youth policies and strategies in the context of the MDGs*, Sub-Regional Workshop for the Gulf States Bahrain.
2. GAJDOŠ, P. 2001: Sociálna participácia a sídelný rozvoj. In *Životné prostredie*, roč.35, č.5, s. 268-271.
3. GAJDOŠ, P. 2002: *Človek – spoločnosť – prostredie*. Bratislava: SÚ SAV.
4. KORYAKOV, I. - SISK, T. 2003: *Democracy at the local level – a guide for the South Caucasus*. Stockholm: International IDEA.
5. MACHÁČEK, L. 2008a: *Úvod do politickej sociológie mládeže*. Trnava: FF UCM.
6. MACHÁČEK, L. 2008b: Kvalitatívny výskum v oblasti sociologickej analýzy politickej participácie mladých ľudí v Európe. In: *Slovenská politologická revue*, roč. VIII, č.2, s. 30-47.
7. PETRÍKOVÁ, D. 2003: Sociálna participácia ako nástroj zabezpečenia udržateľného rozvoja sídla. In: *Životné prostredie*, roč.37, č.3, s. 141-144.
8. PIROŠÍK, V. 2005: *Participácia v samospráve (Nástroj protikorupčnej politiky)*. Bratislava: Transparency International Slovensko.

VIDIEK – MLÁDEŽ – PARTICIPÁCIA
(*SOCIÁLNA A OBČIANSKA PARTICIPÁCIA VIDIECKEJ MLÁDEŽE
V NITRIANSKOM SAMOSPRÁVNOM KRAJI*)

Autori/ky:

Mgr.Ing. Danka Moravčíková

Ing. Martina Hanová, PhD.

PhDr. Pavol Barát

Ing. Renata prokeinová, PhD.